

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDSOMRÅDE (EØS), SCHWEIZ OG NORDEN

Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) blev etableret i 1994 med henblik på at udvide EU's bestemmelser for det indre marked til at omfatte landene i Det Europæiske Frihandelsområde (EFTA). Liechtenstein, Island og Norge er parter i EØS-aftalen. Schweiz er medlem af EFTA, men er ikke part i EØS-aftalen. EU og EØS-partnere (Norge og Island) er desuden forbundet gennem forskellige politikker og fora for Norden, som fokuserer på Europas nordligste områder, der er i hastig udvikling, og på den arktiske region som helhed.

RETSGRUNDLAG

For EØS: artikel 217 i traktaten om den Europæiske Unions funktionsmåde (associeringsaftaler).

For Schweiz: forsikringsaftale af 1989, bilaterale aftaler I af 1999, bilaterale aftaler II af 2004.

EØS

A. Formål

Formålet med Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) er at udvide EU's indre marked til at omfatte landene i Det Europæiske Frihandelsområde (EFTA). De nuværende EFTA-lande ønsker ikke at tiltræde EU. EU-lovgivningen om det indre marked bliver en del af EØS-landenes lovgivning, når de accepterer at indarbejde den. Herefter overvåges gennemførelsen og håndhævelsen af særlige EFTA-organer og et blandet parlamentarisk udvalg.

B. Baggrund

I 1992 indgik EFTA's dengang syv medlemmer en aftale, der gjorde det muligt for dem at deltage i det ambitiøse projekt om EF's indre marked, som blev lanceret i 1985 og fuldstændiggjort i slutningen af 1992. Aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) blev undertegnet den 2. maj 1992 og trådte i kraft den 1. januar 1994.

Antallet af medlemmer i EFTA/EØS blev dog snart reduceret. Schweiz valgte ikke at ratificere aftalen som følge af en folkeafstemning om emnet, og Østrig, Finland og Sverige tiltrådte Den Europæiske Union i 1995. Kun Island, Norge og Liechtenstein forblev i EØS. De ti nye medlemsstater, som tiltrådte EU den 1. maj 2004, blev

automatisk en del af EØS, og det samme var tilfældet med Bulgarien og Rumænien, da de tiltrådte Unionen i 2007, og Kroatien, da det tiltrådte i 2013^[1].

I juni 2009 ansøgte Island også om EU-medlemskab i et forsøg på at komme ud af den globale finansielle krise i 2008. Rådet godkendte Islands ansøgning om medlemskab den 17. juni 2010, og forhandlingerne blev indledt i juni 2011. Imidlertid standsede den nye centrum-højre-koalition mellem Uafhængighedspartiet og Fremskridtspartiet, der kom til magten efter parlamentsvalget i april 2013, forhandlingerne. I marts 2015 henstillede koalitionsregeringen i en skrivelse til Rådet for Den Europæiske Union, at »Island bør ikke betragtes som kandidat til EU-medlemskab«. Selv om regeringen ikke officielt trak ansøgningen tilbage, tog EU-formandskabet skrivelsen til efterretning, og der er foretaget visse praktiske justeringer i både Rådet og Kommissionen. I overensstemmelse hermed betragter EU ikke på nuværende tidspunkt Island som kandidatland.

Når Det Forenede Kongerige udtræder af EU vil det også stå uden for EØS. Hvis det ønsker at forblive i det indre marked, kunne det vælge at blive medlem af EFTA og blive medlem af EØS via EFTA. Dette betragtes som usandsynligt, da Det Forenede Kongerige derved ville være nødt til at acceptere EU-lovgivningen, betale til EU og anerkende EU-Domstolens kompetence.

C. Anvendelsesområdet for EØS

EØS er mere vidtrækkende end de traditionelle frihandelsaftaler, idet EFTA-landene også drager fordel af rettigheder og forpligtelser vedrørende EU's indre marked (med undtagelse af Schweiz). EØS omfatter det indre markeds fire friheder (fri bevægelighed for varer, personer, tjenesteydelser og kapital) og relaterede politikker (konkurrence, transport, energi og økonomisk og monetært samarbejde). Aftalen omfatter horisontale politikker, der udelukkende vedrører de fire friheder, nemlig: socialpolitikker (herunder sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen, arbejdsret og ligebehandling af mænd og kvinder), politikker om forbrugerbeskyttelse, miljø, statistikker og selskabsret, samt en række ledsagepolitikker, bl.a. vedrørende forskning og teknologisk udvikling, som ikke er baseret på EU-retten eller juridisk bindende retsakter, men implementeres gennem samarbejdsaktiviteter.

D. EØS' begrænsninger

EØS-aftalen fastsætter ikke bindende bestemmelser for alle det indre markeds sektorer eller andre af EU-traktatens politikområder. De bindende bestemmelser omfatter navnlig ikke følgende områder:

- den fælles landbrugspolitik og den fælles fiskeripolitik (selv om aftalen indeholder bestemmelser om handel med landbrugs- og fiskeriprodukter)
- toldunionen
- den fælles handelspolitik
- den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik

[1]Aftalen om Kroatiens deltagelse i EØS har fundet midlertidig anvendelse siden april 2014 og vil formelt træde i kraft, når først medlemsstaterne har ratificeret den.

- retlige og indre anliggender (selv om alle EFTA-landene er en del af Schengenområdet) eller
- Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU).

E. EØS' institutioner og mekanismer

1. Indarbejdning af EU-lovgivningen

Nye tekster om EU's indre marked undersøges af Det Blandede EØS-Udvalg, der er sammensat af repræsentanter for EU og de tre EFTA/EØS-stater. Udvalget beslutter på et månedligt møde, hvilken lovgivning — og mere generelt hvilke EU-retsakter (aktioner, programmer osv.) — der skal indarbejdes i EØS. Lovgivningen indarbejdes formelt ved at føje de relevante retsakter til fortegnelserne over protokoller og bilag til EØS-aftalen. Flere tusinde retsakter er blevet indarbejdet i EØS-aftalen på denne måde. Et EØS-Råd sammensat af repræsentanter fra Rådet for Den Europæiske Union og EFTA/EØS-landenes udenrigsministre mødes mindst to gange om året for at udarbejde politiske retningslinjer for Det Blandede Udvalg.

2. Gennemførelse

Når en EU-retsakt er indarbejdet i EØS-aftalen, skal den omsættes i EFTA-landenes nationale lovgivning (hvis dette er nødvendigt ifølge den nationale lovgivning). Dette kan blot kræve en regeringsbeslutning, eller det kan kræve godkendelse i det nationale parlament. Gennemførelsen i national lovgivning er en formel opgave, og retsakterne må på dette tidspunkt kun tilpasses teknisk. Der er bestemmelser, som fastsætter, at EFTA-landene bør inddrages i udarbejdelsen af EU-retsakter.

3. Overvågning

Siden lovgivningen om det indre marked blev udvidet til EFTA/EØS-landene, er gennemførelsen og anvendelsen af den blevet overvåget af EFTA-Tilsynsmyndigheden og EFTA-Domstolen. EFTA-Tilsynsmyndigheden fører en resultattavle for det indre marked, der følger gennemførelsen af lovgivningen i EØS-landene.

4. Parlamenternes rolle

Både Europa-Parlamentet og EFTA/EØS-landenes nationale parlamenter inddrages i vidt omfang i kontrollen med EØS-aftalen. Artikel 95 i aftalen indfører Det Blandede EØS-Parlamentarikerudvalg, der mødes to gange årligt. Europa-Parlamentet og EØS-landenes nationale parlamenter afholder udvalgets møder på skift. Formandskabet veksler årligt mellem et medlem af Europa-Parlamentet og en parlamentariker fra et EØS-land. Hver delegation består af 12 medlemmer. Medlemmer af den schweiziske Forbundsforsamling deltager i møderne som observatører. Al EU-lovgivning, som vedrører EØS, overvåges af Det Blandede EØS-Parlamentarikerudvalg, hvis medlemmer har ret til at stille mundtlige og skriftlige forespørgsler til repræsentanterne for EØS-Rådet og Det Blandede EØS-Udvalg og til at give udtryk for deres synspunkter i betænkninger og beslutninger. Samme procedure gælder for kontrol med gennemførelse af lovgivning.

SCHWEIZ

Som EFTA-medlem deltog Schweiz i forhandlingerne om EØS-aftalen og undertegnede aftalen den 2. maj 1992. Umiddelbart derefter indgav den schweiziske regering en ansøgning om tiltrædelse af EU den 22. maj 1992. Efter en folkeafstemning, som blev afholdt den 6. december 1992, og hvor der blev stemt imod deltagelse i EØS, indstillede Det Schweiziske Forbundsråd bestræbelserne på at gøre landet til medlem af EU og EØS. Siden da har Schweiz udviklet sine forbindelser med EU gennem bilaterale aftaler med henblik på at sikre landets økonomiske integration med EU. De bilaterale forbindelser blev belastet efter anti-immigrationsinitiativet i februar 2014, der stiller spørgsmålstejn ved principperne om fri bevægelighed og det indre marked, som understøtter disse forbindelser. I december 2016 vedtog det Schweiziske parlament loven, der gennemfører folkeafstemningen fra 2014, på en måde, der begrænser virkningerne af folkeafstemningen fra 2014 og banede vej for en begyndelse på en normalisering af relationerne mellem EU og Schweiz. Loven giver prioritet til personer, der er bosiddende i Schweiz, i forbindelse med rekruttering inden for sektorer med en arbejdsløshedsprocent, der ligger over gennemsnittet. EU mente, at denne lov ikke ville begrænse EU-borgernes rettigheder i henhold til den frie bevægelighed for personer.

EU og Schweiz har indgået over 120 bilaterale aftaler, herunder en frihandelsaftale i 1972 og to store serier af sektorale bilaterale aftaler, som bragte en stor del af den schweiziske lovgivning i overensstemmelse med EU-lovgivningen på undertegningstidspunktet. Det første sæt sektoraftaler (kendt som bilaterale aftaler I) blev undertegnet i 1999 og trådte i kraft i 2002. Det består af syv aftaler, der omfatter spørgsmål vedrørende fri bevægelighed og gensidig åbning af markederne^[2]. Endnu et sæt sektoraftaler (kendt som bilaterale aftaler II) blev undertegnet i 2004 og trådte gradvist i kraft i perioden 2005-2009. De handler primært om at styrke det økonomisk samarbejde og udvide samarbejdet om asyl og fri rejse inden for Schengenområdet^[3].

Selv om aftalerne forstærkede de økonomiske forbindelser, skabte de også et komplekst og sommetider usammenhængende net af forpligtelser. Bilaterale aftaler skal ajourføres regelmæssigt og har ikke EØS-aftalens dynamiske karakter. De mangler også tilsynsordninger eller effektive tvistbilæggelsesmekanismer. Med henblik på at løse disse problemer blev der den 22. maj 2014 indledt forhandlinger mellem EU og Schweiz om en institutionel rammeaftale. Forhandlingerne blev indledt for at løse en række vanskelige spørgsmål, lige fra de betingelser, der gælder for EU's tjenesteydere i Schweiz, til Domstolens rolle i forbindelse med bilæggelse af tvister. Rådet for Den Europæiske Union besluttede ikke at tillade Schweiz yderligere adgang til det indre marked (f.eks. hvad angår elektricitet) uden denne rammeaftale og også i forbindelse med forhandlingerne om anerkendelse af markedspladser i Schweiz som berettigede til at overholde bestemmelserne i direktivet om markeder for finansielle instrumenter

[2]De syv aftaler drejer sig om personers frie bevægelighed, lufttransport, landtransport, handel med landbrugsprodukter, tekniske handelshindringer, offentlige udbud og forskningssamarbejde.

[3]Disse aftaler vedrører Schweiz' deltagelse i Schengen- og Dublinsamarbejdet, aftaler om beskatning af indtægter fra opsparring, forarbejdede landbrugsprodukter, statistikker og bekæmpelse af svig, deltagelse i EU's MEDIA-program og Det Europæiske Miljøagentur samt schweiziske bidrag til økonomisk og social samhørighed i de nye EU-medlemsstater.

(MiFID II) og forordningen (MiFIR), som trådte i kraft den 3. januar 2018. Der blev kun ydet finansiell ækvivalens for ét år.

Siden 2017 er der blevet udviklet en positiv dynamik, og nogle bilaterale aftaler, herunder aftalen om gensidig anerkendelse, er blevet ajourført. I november 2017 undertegnede EU og Schweiz en ny aftale for at knytte deres handel med drivhusgasemissioner sammen, og Schweiz iværksatte den interne procedure for at give en nyt økonomisk bidrag fra Schweiz med henblik på at begrænse de økonomiske og sociale forskelle i visse EU-medlemsstater. I efteråret 2018 nåede EU og Schweiz til endelig enighed om den institutionelle rammeaftale, men den schweiziske regering skal stadig beslutte, hvordan man skal gå videre med den nationale ratifikation, hvor den frygter modstand.

POLITIKKER FOR NORDEN

EU har været aktivt involveret i en række politikker og fora med fokus på Europas nordligste områder, som er i hastig udvikling, og hele den arktiske region. Det har især bidraget til følgende:

- Den »nordlige dimension«, der siden 2007 har fungeret som en fælles politik for EU, Rusland, Norge og Island. Denne politik supplerer dialogen mellem EU og Rusland og har resulteret i effektive sektorpartnerskaber om samarbejde i Østersø- og Barentsregionen. Den nordlige dimension omfatter et parlamentarisk organ — Den Nordlige Dimensions Parlamentariske Forum — som Europa-Parlamentet har været med til at stifte.
- Østersørådet, som EU og kyststaterne oprettede i 1992 efter opløsningen af USSR. Alle Østersørådets medlemsstater deltager i Den Parlamentariske Østersøkonference (BSPC), som Europa-Parlamentet også er medlem af.
- Samarbejdet i Barentsregionen omfatter de nordlige regioner af Finland, Norge og Sverige og regionerne i den nordvestlige del af Rusland. Det gennemføres gennem det regionale Barentsregionalråd, det mellemstatslige Euro-arktiske Barentsråd (som EU er medlem af) og en parlamentarisk konference (som Europa-Parlamentet er medlem af).
- Anliggender i de arktiske polarområder. EU's politik for Arktis er baseret på meddelelser fra Kommissionen/Tjenesten for EU's optræden Udadtil (fra 2008, 2012 og 2016), Rådets konklusioner (fra 2009, 2014 og 2016) samt Europa-Parlamentets beslutninger (2011 og 2014). Europa-Parlamentet vedtog den 16. marts 2017 en ny beslutning med titlen »En integreret EU-politik for Arktis«. Det Arktiske Råd gav i 2013 EU ret til at deltage i sine møder. Det har dog stadig ikke truffet afgørelse om anmodningen fra 2008 om at give Parlamentet formel observatørstatus. Europa-Parlamentet er stiftende medlem af parlamentarikerkonferencen for den arktiske region.
- Europa-Parlamentet indbydes regelmæssigt til de årlige sessioner i Nordisk Råd. Endvidere mødes delegationer fra Europa-Parlamentet og Vestnordisk Råd (bestående af parlamentarikere fra Færøerne, Grønland og Island) en gang om året.

Mario Damen / Fernando Garcés de los Fayos
11/2019

